

VASY GÉZA Bírāja a létező jelennek

Babits Mihály új szobránál

Az ünnepi alkalmak, amilyen egy születési évforduló, egy szobor felavatása, mindig lehetőséget kínálnak arra, hogy számot vessünk egy életművel. Ismerjük-e? Beépítettük-e gondolatvilágunkba? Ma már csak elvétve élhetnek olyanok, akik ismerhették Babits Mihályt, az irodalmi és etikai mércét jelentő művészt. S ha mi most, itt találkozhatnánk vele, tudnánk-e a szemébe nézni? S képesek leszünk-e, akár e szobor segítségével mélyebben megismerni ezt az életművet?

Azt tudjuk, hogy a huszadik század magyar szellemi életében s azon belül irodalmában nagyszerű korszakokat sorolhatunk fel. Legelőször a századelőt. 2008-ban ünnepeltük, egész évben, hogy éppen száz éve indult a *Nyugat* című folyóirat, amelynek meghatározó szerepe volt a szemléleti és esztétikai megújulásban. Nem egynéhány író és esztéta tömörült e lap köré, hanem egész serege az alkotó embereknek. Gondoljunk bele, hogy csak a *Nyugat* első nemzedékének olyan írói voltak, mint Ady Endre, Babits Mihály, Füst Milán, Kosztolányi Dezső, Krúdy Gyula és Móricz Zsigmond. Mindegyikük megérdemelte volna akár a Nobel-díjat is.

Ennek az irodalmi áramlatnak volt egyik meghatározó embere Babits Mihály, aki százhuszonöt éve született Szekszárdon, s aki éppen száz éve tűnt fel verseivel az 1908 szeptemberében Nagyváradon megjelent *Holnap*-antológiában, majd a november közepi *Nyugat*-

számban. 1941 nyaráig, még halálos betegen is dolgozott. A nyilvánosság előtt tehát éppen egyharmad évszázad adatott meg számára. Krisztusi életidő ez, szenvedésekkel, felismerésekkel és tanításokkal teljes. Babits Mihály emberként és művészként egyaránt példa lehet számunkra. Nem a tökéletességével, hiszen tökéletes ember nem létezik, hanem az igazságra és a szépségre való törekvésében.

Nagyon sokan hasonlították őt össze Ady Endrével, többnyire ellentétbe állítva vele, s leminősítésre keresve módot. Pedig Ady a kortárs költők közül egyedül Babitsot ismerte el magával egyenrangúnak. Bár más és más művészi utakon jártak, kölcsönösen becsülték egymást. Szép és emlékezetes példája ennek az a fotósorozat, amelyet Ady javaslatára 1917-ben Székely Aladár készített kettenről. Az egyikben barátságosan egymáshoz hajolnak egy *Biblia* fölött. A lényegi egyetértés, a sorsazonosság szimbolikus kifejezése ez.

Sokszor leírták, komoly tudósok is az 1945 utáni évtizedekben, hogy Ady Endre igazi folytatója József Attila. Feltételezték egy Petőfi–Ady–József Attila nevével fémjellezhető magyar költészeti fővonulat. Csúpan annyi jogosultsága lehetett ennek, hogy ezeknél a költőknél pályájuk egyes szakaszaiban erőteljesebben van jelen a közvetlenebb agitatív-politikai közlésmód. Ha ezzel szemben felállítanánk egy Vörösmarty–Arany–Babits–Szabó Lőrinc–Weöres Sándor fővonulat, ugyanúgy torzítanánk, hiszen ők sem, egyikük sem volt költőként

közömbös a magyarság és az emberiség társadalmi gondjai iránt. Más és másfajta alkatok voltak, más típusú költők, de mindannyian testvérek a klasszikus magyar költészetben.

A művészek sorsa sokszor a meg nem értés, a véletlen vagy szándékos félreértés, az ellenséges indulatosság. Babits Mihály élete során számos támadásban részesült. Mondhatni, hogy egyik rendszernek sem volt igazán kegyeltje. S nem írói tehetségét kérdőjelezte meg a politika, hanem világszemléletét, s éppen azért támadták, mert nagy esztétikai erővel, tehát hatásosan fejezte ki magát. Elítélte az I. világháború vérontását, ezért a tanári pályára alkalmatlannak találták. Professzor lett a Tanácsköztársaság idején, ezért a kommunisták hívének minősült. A katolikusságát megvalló, klasszikus polgári liberalizmus álláspontját képviselte következetesen, tehát a konszolidálódott Horthy-korszaknak sem válhatott kedvencévé. S mivel minden idegszálával, minden megszólalásával polgár volt, a bolsevizmus már 1945 tavaszán elítélte életművét, amelyet az ötvenes években nemkívánatosnak tartottak. S még később is szembeállították az „esztéta” korlátozottságát a „forradalmár” következetességgel.

Babits Mihály munkásságának esztétikai és etikai hatása azonban mindvégig megmutatkozott a kortárs irodalomban. Sokaknak vált mestérévé. Voltak az irodalomban is bírálói, voltak ellenségei, főként attól kezdve, hogy a *Nyugat* szerkesztése mellett a Baumgarten-alapítvány kuratóriumának is vezetője lett. De mindenki tanulhatott tőle, s tanult is. A húszas-harmincas-negyvenes évek pályakezdői szinte mind jártak Babits Mihály író-egyetemére. A szerencsésebbek közvetlenül, mint Szabó Lőrinc, Németh László vagy Illyés Gyula, a náluk fiatalabbak jel-

Elhangzott 2008. november 26-án a költő szobrának avatásakor Budán, a Vérmezőn

képesen, mint az újholdasok. Egy jelentős alkotó esetében természetes, hogy többféle irányzatra képes hatni. Az már kevésbé, ha ez az alkotó, ez a tanár mindvégig nyitott tanítványai, az újabb nemzedékek teljesítménye iránt, s maga is tanul tőlük. Hatott rá az új népiesség, az új klasszicizmus. Lírája egyszerűsödött és klasszicizálódott, s egyre inkább nemzeti költővé vált. Hangsúlyozom ezt, mert vele kapcsolatban nem szokás ezt a kifejezést használni. Nemzeti költő az, aki a maga korában következetesen megragadja és kifejezi nemzete lét- és sorsproblémáit. Babits Mihály ezt tette. Legnagyobb erővel bizonyára lírájában és esszéiben. De helytelen lenne hallgatni regényeiről vagy akár műfordításairól, amelyekkel ugyancsak látókörünket tágította. S különösen fontos szerkesztői munkája is. 1919-től – különböző társakkal – meghatározó a szerepe a *Nyugat* irányításában. S egyre betegebben

megtalálta e munkában a segítséget, majd a méltó utódot Illyés Gyulában, aki, miután Babits halálával a lapengedély megszűnt, s a megújítást nem engedélyezték, Magyar Csillag néven folytatta elődjének munkáját, a lap köré gyűjtve a második világháborús évek íróit.

A hetvenes-nyolcvanas évek fordulóját, a centenáriumi idejét Babits-renaisszánsznak nevezhetjük. Életműve végérvényesen klasszikusnak bizonyult, s fellendültek a vele kapcsolatos kutatások, amelyek azóta is eredményesek. A középiskolai irodalomtanítás érettségi követelményei szerint mindössze hat alkotót kell az életmű szintjén ismerni, s ezek egyike Babits Mihály. Látszólag tehát minden rendben van. De csupán látszólag. A posztmodern ideológiája és irodalomszemlélete a klasszikus magyar irodalmi hagyomány egészét kérdésessé tette. Különösen olyan alkotókat, mint Babits Mihály

is, aki hitt az örök értékekben, a célelvűségben, az egyetemességben és a nemzetben, az emberiségben és az egyénben, az etikum és az esztétikum összetartozásában. Magyarországon a posztmodern egyedül önmagát tekintette érvényes tendenciának. Az irodalmi irányzat már a múlté, de ideológiája még mindig hat. S nem cselekvésre sarkall, de lemondásra, beletörődésre. Babits Mihály életműve időszerűbb tehát, mint korábban. Bírálja a létező jelennek, és hirdetője az örök emberi törvényeknek. Ez az új szobor, Marton László szobrászművész alkotása, annak a helyszínnek a vonzaskörében áll, ahol Babits élete utolsó évtizedét töltötte. A gondokkal terhelt, idősödő s tapasztalt férfit ábrázolja, aki törekeny alakjával, esendőségében is vállalja a rámért isteni feladatot: az ő Ninivét, Magyarországot szeretné átmenékiteni a jövőbe: a magyarban az embert, s az emberben a magyart.

(Oláh Mátyás László felvétele)